

23. mai 2024

Lahend taotluste nr 6232/20 ja 22394/20 kohta - õiglane kohtupidamine ja *nullum crimen sine lege*

Saakashvili vs. Gruusia

Artiklid 6 ja 7

Asjaolud

Kaebaja, Gruusia endine president, mõisteti tagaselja süüdi kahes erinevas kriminaalmenetluses ning talle määrati liitvangistus kuueks aastaks, mida ta praegu kannab. Mõlemad menetlused toimusid pärast valitsuse vahetust Gruusias 2012. aastal, kui äsja moodustatud valitsus teatas ametlikult, et minevikus tehtud õigusrikkumiste uurimine on nende prioriteet.

2018. aasta juunis mõisteti kaebaja esimeses menetluses (taotlus nr 6232/20) süüdi kuriteo toimepanemisele kaasaaitamises ja võimu kuritarvitamises seoses rünnakuga 2005. aastal toonase parlamendiliikme vastu.

2018. aasta jaanuaris mõistis esimese astme kohus (koosseisus kohtunik G.A.) kaebaja teises menetluses (taotlus nr 22394/20) süüdi ametivõimu kuritarvitamises seoses sellega, et ta andis armu neljale põhiseadusliku julgeoleku osakonna endisele kõrgele ametnikule, kes mõisteti süüdi Sandro Girgvliani mõrvas 2006. aastal (Girgvliani mõrvajuhtum). See armuandmine vähendas nende vanglakaristusi poole võrra.

Kaebaja vaidlustas süüdimõistvad kohtuotsused edutult. Mõlema menetluse jooksul vaidlustas ta N.B. (Gruusia parlamendi endine president) ja I.O. ütlused.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artikli 6 lõigetele 1 ja 3 (punkt d) ning väitis, et tema vastu algatatud menetlustes on rikutud tema kaitseõigusi. Eelkõige väitis ta, et 2018. aastal tehtud süüdimõistvad otsused põhinesid kahe tunnistaja I.O. ja N.B. ütlustel, mis ei olnud usaldusväärsed, kuna nad olid tema poliitilised vastased. Lisaks kaebas ta, et kohtunik, kes uuris teist tema vastu suunatud kohtuasja, oli seotud Girgvliani mõrvajuhtumiga ega olnud seetõttu erapooletu ega sõltumatu. Samuti tugines kaebaja artiklile 7 ja väitis, et ta ei osanud kuidagi ette näha, et teda saab kriminaalvastutusele võtta armuandmise eest, mis on siseriikliku õiguse kohaselt absoluutne.

Täiendavalt väitis ta, et tema vastu algatatud kriminaalasjade taga oli varjatud motiiv – poliitiline tagakiusamine, millega rikuti artiklit 18.

EIK seisukohad

Artikkel 6-1

EIK leidis, et toimikus ei olnud midagi, mis võiks kohtunik G.A. sõltumatust mingil põhjusel kahtluse alla seada. Puudus piisav seos Girgvliani mõrva asjas menetleva kohtu poolt uuritud kriminaalsüüdistuse ja kaebajale esitatud ametivõimu kuritarvitamise süüdistuse vahel, mida kohtunik G.A. uuris. Kriminaalkohtuniku abiks olemine ei tähenda asjaomase siseriikliku õiguse ja praktika kohaselt „osalemist” kohtuotsuste tegemise protsessis. Kohtunik G.A. oli olnud professionaalne ja koolitatud kohtunik ja samuti ei saanud järeldada, et esimese astme kohtu ühest kohtunikust koosnevas koosseisus ei puudunud sõltumatus ega erapooletus. EIK ei tuvastanud rikkumist.

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

Artikli 6 lõiked 1 ja 3 punkt d

EIK leidis, et kaebaja kaitseõigusi ei olnud rikutud seoses sellega, kuidas siseriiklikud kohtud käsitlesid tõendeid tema vastu algatatud kahes kriminaalasjas. Esimesel juhul I.O. ja N.B. ning endine määrulipolitsei juht oli andnud aru oma isiklikest vestlustest kaebajaga. See oli vahetu tunnistus, mitte kuulujutt. Samamoodi on teises menetluses I.O. tunnistus kujutanud endast otsesest tõendit, kuna ta väitis, et kaebaja oli talle korduvalt usaldanud, et ta oli lubanud kõnealustele ametnikele armu anda ja kavatses need lubadused täielikult täita. Lisaks oli esimese astme kohtu käsutuses suur hulk kaudseid tõendeid, mis aitasid tuvastada kaebaja motiivi kuriteo toimepanemiseks. Väidetav isiklik vaen ei olnud piisavalt põhjendanud, et EIK saaks ümber lükata siseriiklike kohtute hinnangut tunnistajate väidete usaldusväärsuse osas. Sellega seoses oli oluline, et kaebajal oli mõlemas kriminaalmenetluses kohtuprotsesside ajal võimalik kahe tunnistajaga silmitsi seista ja vaidlustada nende ütluste usaldusväärsus ning, et siseriiklikud kohtud olid neid probleeme otsustes nõuetekohaselt käsitlenud. EIK ei tuvastanud põhjendustes omavoli. EIK ei tuvastanud selles osas rikkumist.

Artikkel 7

EIK märkis, et siseriikliku kriminaalkoodeksi artikkel 332 tegi täiesti selgeks, et isegi kõrgeimaid riigiametnikke – sealhulgas riigi presidenti – võib ametivõimu kuritarvitamise eest vastutusele võtta. Samamoodi nägi tagandamiseseadus selgelt ette võimaluse võtta endine president kriminaalvastutusele tema ametiajal toime pandud kuriteo eest.

EIK uuris presidendi armuandmisvolituse teostamist. EIK leidis, et presidendi armuandmisvolituse raamistik ei loonud kaebajale õiguspärast ootust, et tal võib olla kriminaalmenetluses puutumatus tegude eest, mis on toime pandud ametis olles, kasutades oma kaalutusõigust, sealhulgas presidendi armuandmist. EIK pidas oluliseks märkida, et juhtumi uurimisel olid siseriiklikud kohtud käsitleanud küsimust presidendi armuandmisõiguse absoluutsest olemusest ja võimalusest, et see võib saada kuritarvitamise objektiks. Kaebaja süüdimõistmine ei põhinenud üksnes armuandmistoimingu sooritamisel. Pigem olid siseriiklikud kohtud tõenditega tuvastanud, et ta lubas anda armu neljale endisele kõrgele ametnikule vastutasuks selle eest, et nad vaikivad teatud Girgvliani mõrvaga seotud faktidest. Kohtud uurisid kaebaja meeleseisundit kõnealuse teo toimepanemise ajal ja leidsid, et tema otsus armu anda oli ajendatud kavatsusest moonutada uurimist ja takistada Girgvliani mõrva juhtumist õiguspäraseks. Seetõttu leidis EIK, et kaebaja võis mõistlikult ette näha, et tema käitumine toob kaasa kriminaalvastutuse.

EIK järeldas, et artiklit 7 ei ole rikutud.

Artikkel 18 koostoimes artiklitega 6 ja 7

EIK lükkas kaebaja kaebused artikli 18 alusel tagasi kui vastuvõetamatud. Kaebaja kartus, et talle esitatud süüdistuste esitamise taga oli varjatud motiivid, oli põhjendamatu. Kaebaja erakonna ja uute valitsevate jõudude vahelise poliitilise antagonismi taustal ei saa üksi tõestada, et tema vastu kriminaalasja algatamise peamine eesmärk oli takistada tema osalemist Gruusia poliitikas. Vastupidi, pidades eelkõige silmas nõuetekohaselt põhjendatud kohtuotsuseid, leidis EIK, et ametivõimude aus soov oli anda kaebaja tema süütegude eest kohtu ette ja näidata, et isegi riigi kõrgeim poliitiline isik ei ole puutumatu.

Lahendile on lisatud eriarvamus.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)